

Nowe elity lokalne na obszarach wiejskich

Wstęp

Pojęcie „elita” zostało wprowadzone do europejskiego piśmiennictwa społecznego i politycznego w końcu XIX wieku, a w Wielkiej Brytanii i Ameryce w latach 30. tego wieku. Stało się to za sprawą socjologicznych teorii elit, których prekursorami byli Vilfred Pareto i Gaetano Mosca. Uważali oni, że społeczeństwa dzielą się na elitę i masy. Do klasy zwanej elitą należą ludzie, którzy w swojej dziedzinie działalności mają najwyższy wskaźnik osiągnięć. Przy czym według Pareto do elity wchodzić ludzie nie tyle najlepsi w bezwzględnym znaczeniu tego słowa, co wyróżniający się swoją techniczną sprawnością konkurencyjną z innymi (Pareto, 1963), według Mosci ci, którzy mają „pewien, rzeczywisty czy pozorny atrybut, wysoko ceniony i cieszący się wpływem w społeczeństwie, w którym żyją” (T.B. Bottomore, 1966). Obu teoretykom pojęcie „elity” służyło dla podkreślenia nierówności ludzkiego wyposażenia w każdej sferze życia oraz jako punkt wyjścia dla koncepcji „elita rządząca”, która wraz z elitą nierządzącą należały do wyższej warstwy społeczeństwa. Pozostałą, niższą warstwę stanowią masy. „Elita rządząca” („klasa polityczna” - Mosca) to zorganizowana mniejszość, która dominuje nad niezorganizowaną większością. Nie wchodząc w szczegóły tych teorii, Pareto podkreślał uniwersalność rozróżnienia pomiędzy elitą rządzącą a masami, z których pierwsza rządzi, druga jest rządzona, podczas gdy Mosca interesując się nowoczesnymi społeczeństwami demokratycznymi uważał, iż większość może przez swoich przedstawicieli sprawować pewną kontrolę nad polityką rządzących. „Klasa polityczna” poddana jest więc wpływowi i ograniczeniom ze strony różnych sił społecznych i w pewien sposób reprezentuje cele i interesy ważnych, wpływowych grup społecznych.

W obu koncepcjach zaznacza się pogląd na temat „krążenia elit”, według którego członkostwo w elicie podlega, z czasem, zmianie przez rekrutację członków z warstwy niższej lub przez włączenie nowych grup społecznych. W szczególnych przypadkach (zmian rewolucyjnych) może mieć miejsce wymiana istniejącej elity przez kontrolitę. Późniejsze studia nad elitami takich przedstawicieli myśli społecznej jak: H.D. Lasswell, R. Aron, M. Weber, K. Mannheim, C.W. Mills nawiązywały do koncepcji Pareto i Mosci i były związane na ogół z problemami władzy politycznej. W swoich rozważaniach większość odróżniała elitę polityczną od innych elit, nie związanych ściśle z pełnieniem

władzy (Lasswell). T.B. Bottmore podkreśla, że określenie „elita” czy „elity” jest obecnie stosowane na ogół w odniesieniu do funkcjonalnych, głównie zawodowych grup, posiadających (bez względu na przyczynę) wysoki status w społeczeństwie. Na określenie mniejszości, która rządzi większością proponuje używanie za Moscą „klasy politycznej”. Zawiera ona w sobie wszystkie te grupy, które pełnią władzę polityczną lub wywierają wpływ polityczny i które są aktywnie zaangażowane w walkę o przywództwo polityczne. W ramach klasy politycznej wyróżnia mniejszą grupę - elitę polityczną, która składa się z jednostek pełniących aktualnie władzę polityczną w społeczeństwie w danym czasie.

Wśród współczesnych teorii zajmujących się problematyką elit dominuje pogląd, że elity jako grupy społeczne nie przeczą ogólnym ideom demokracji. W demokratycznych systemach politycznych także występują elity: ekonomiczne, kulturalne, polityczne i są grupami otwartymi a ich członkowie rekrutują się z różnych warstw społeczeństwa w oparciu o indywidualne zasługi. Pozycje władzy w społeczeństwie są dostępne dla wszystkich, obejmowane drogą współzawodnictwa. Dysponenci władzy są w każdym momencie czasu odpowiedzialni przed elektoratem. Koncepcje elit, z uwagi na powiązania z problematyką systemu społecznego i władzy politycznej odnoszone są do makrostruktur społecznych.

Problematyka elit lokalnych na gruncie socjologii polskiej nie ma zbyt daleko sięgających w historię opracowań. Zainteresowania tą problematyką bazują na wynikach socjologicznych badań układów lokalnych. (Wiatr, 1998, Halamska, Maurell, 1994). Zrodziły się u nas wraz z renesansem lokalności w latach 80. XX wieku. Wtedy to na zasadzie antidotum dla gospodarki niedoboru zaczęto dopatrywać się w układach lokalnych szans na rozwój społeczno - gospodarczy metodą oddolnych inicjatyw społecznych. Antidotum na centralizm socjalizmu realnego miała stać się dekoncentracja decyzji władczych państwa i ich przekazywanie w ramach decentralizacji na szczebel lokalny. Przemiany społeczno - polityczne i gospodarcze zapoczątkowane w 1989 r przyniosły zmianę systemu zarządzania w układach lokalnych. W miejsce władzy zbiurokratyzowanej pojawiła się władza pochodząca z wyborów. W miejsce struktur o charakterze podstawowych jednostek centralnej władzy i administracji państwowej powstały terytorialne struktury samorządowe. Mocą ustawy z dnia 8 marca 1990 r o samorządzie terytorialnym przekazano w gestię władzy lokalnej uprawnienia do samodzielnego podejmowania decyzji w sprawach „własnych” tj. dotyczących mieszkańców i terenu gminy. Członkowie społeczności, zbiorowośći lokalnych otrzymali realną możliwość zarządzania własnymi sprawami poprzez swoich przedstawicieli wybranych do rad gmin. Kreacja gminnego samorządu miała stać się szansą na upodmiotowienie tych społeczności i podstawą procesu tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie stała się zaczynem nowych procesów integracji na poziomie lokal-

nym, opartych z jednej strony na funkcjonalnych lokalnych strukturach władzy, reprezentujących interesy mieszkańców, z drugiej na aktywnym społecznym uczestnictwie, zaangażowaniu mieszkańców w działania na rzecz rozwoju układów lokalnych. Ze zmianą systemu politycznego pojawiły się nowe mechanizmy selekcji i kształtowania elit politycznych, nie tylko na szczeblu centralnym ale i lokalnym. Wyłonienia liderów, przede wszystkim politycznych, ma istotne konsekwencje nie tylko społeczno - polityczne ale i gospodarcze. Od ich działań i postawy zależy także realizacja reformy samorządowej. Na kreację elit politycznych w układach lokalnych wpływają decyzje „zbiorowe” większych czy mniejszych grup i kręgów społecznych. Skład rady gminy zależy od wyborców. To oni decydują nie tylko o tym czy są w niej reprezentanci różnych grup społeczno - zawodowych ale czy są to osoby o szczególnych, wysoko cenionych „właściwych” cechach a więc umożliwiających im dobre wykonywanie swoich ról. Czy ci, którzy stanowią władzę lokalną (elitę polityczną) należą do rzeczywistej elity lokalnej?. Elita polityczna jest postrzegana jako grupa społeczna, nie zawsze spójna, czasem sfragmentaryzowana ale jej struktury i jednostki połączone są ze sobą więzią lub dystansem. Do niej jako grupy należy podejmowanie decyzji władczych.

Lokalne elity gospodarcze, kulturalne, społeczne są w znacznym stopniu samokreatywne. Przynależność do nich jest wynikiem jednostkowych decyzji i działań. Indywidualne osiągnięcia w określonej sferze, aktywność i jej efekty są miarą wyższej pozycji społecznej i przynależnością do elity.

Od pozycji elitarnych w tradycyjnej społeczności lokalnej do lokalnych elit politycznych

Zanim przejdziemy do zagadnienia politycznych elit lokalnych, w obecnym kształcie cofnijmy się w przeszłość aby pokazać na czym polega „nowość” sytuacji.

Otóż, w tradycyjnej społeczności lokalnej, która była podstawą organizacji tradycyjnych społeczeństw Europy, począwszy od okresu gospodarki folwarczno - pańszczyźnianej (także w Polsce), aż do połowy XIX wieku można mówić o pozycjach elitarnych. Zajmowały je osoby w zinstytucjonalizowanej roli pana, który pełnił funkcje władcze ale i patronackie względem poddanych.

Spółeczność tradycyjna była spójnym systemem grup pierwotnych, zdominowanych przez więzi rodzinno - sąsiedzkie, o rozległych funkcjach społeczności jako całości wobec jednostek i grup, z funkcją kontroli regulującą i zapewniającą ciągłość życia społecznego. Wzory integracji regulowane były normami zwyczajowymi, podobnie jak legitymizacja nieograniczonej władzy pana nad chłopem, w sytuacji całkowitej zależności społeczności od dworu. Pomimo tych zależności dwór stanowił strukturę zewnętrzną w stosunku do społecznej całości jaką stanowiła wieś tradycyjna. Zwyczajowo określana i społecznie

sankcjonowana pozycja elitarna pana, pochodziła z innego „wymiaru”, także społeczno - przestrzennego, niż społeczność lokalna. W pewnym sensie pozycje elitarne, na tej samej zasadzie zewnętrzności, a zarazem „jednostkowości” posiadał ksiądz, karczmarz, następnie nauczyciel, chociaż ich role dotyczyły innych zakresów i aspektów życia. Po uwłaszczeniu, wraz z rozwarstwieniem społecznym, u podstaw którego leżała wielkość posiadanej ziemi, wewnątrz społeczności lokalnej pojawiają się nowe pozycje elitarne jakie zajmowali bogaci gospodarze. Wskaźnikami przynależności do lokalnej elity gospodarczej tamtego okresu były trzy istotne w społeczeństwach chłopskich wartości, powiązane ze sobą: ziemia, pracowitość i bogactwo. Nie sposób, w tym miejscu, nie wspomnieć o roli społecznej wójta, należącego do ówczesnej elity lokalnej, de facto administratora wsi feudalnej, chociaż i gromada oczekiwała od niego reprezentowania jej interesów. Sytuacja społeczna i polityczna tej roli była różna w trzech zaborach. Jak pisał Bystroń (1936, s. 37 - 38) o wójcie: „oparty o autorytet dworu, mając zazwyczaj także i zaufanie wsi, rządził autorytatywnie, mało licząc się ze zdaniem innych, zwłaszcza uboższych. Starzy, zamożni gospodarze z wójtem na czele, oto była władza samorządowa we wsi; nad nimi był tylko dziedzic”. W analizach dotyczących tamtego okresu (tradycyjnej wsi) dla określenia elitarnych pozycji używa się kategorii „autorytet lokalny”, w znaczeniu podmiotowym. (Malinowska, 1984) Wyróżniony przez Turowskiego (1949) podział na autorytety zewnętrzne (pana, księdza, nauczyciela) i wewnętrzne (najstarsi przedstawiciele rozgałęzionych rodów i najbogatszych chłopów) krzyżował się z podziałem Bystronia na autorytet tradycji, instytucji i osoby. Dziabala (1973) wyróżnia też autorytet ludzi wędrownych, którzy stanowili główne źródło informacji dla „zamkniętych” społeczności wiejskich. Autorytety lokalne to przede wszystkim, osoby, które ze względu na swoje szczególnie ważne i cennie w społeczności cechy cieszyły się jej bezwzględnym uznaniem, szacunkiem i posłuchem. Wśród autorytetów lokalnych były osoby starsze wiekiem, z dużym doświadczeniem, pełniący rolę skarbnicy i przekaznika wiedzy o tradycjach, kulturze i najważniejszych sprawach życiowych wsi.

Tak więc, u schyłku tradycyjnej społeczności lokalnej można wyodrębnić część pozycji elitarnych zajmowanych przez członków tej społeczności w różnych obszarach życia wiejskiego - gospodarczym, społecznym, kulturowym i światopoglądowym. Są one wpisane w system życia wiejskiego. Prawo zwyczajowe, tradycje są podstawą legitymizacji ich przywódczej roli w ówczesnym życiu społecznym, z którym byli związani.

Procesy dezintegracji TSL, polegające na załamaniu się dotychczasowej organizacji społecznej, opartej m.in. na nieformalnych instytucjach i silnej kontroli społecznej, zapoczątkowane zostały przez pojawienie się i rozwój struktur instytucjonalno - organizacyjnych. W pierwszym rzędzie były to zrzeszenia spółdzielcze, oparte na znanych wsi formach samopomocowych, o źród-

nicowanych profilach w różnych zaborach. (Turowski, 1966). Po odzyskaniu państwowości polskiej w 1918 r. nastąpiło ujednoczenie form spółdzielczych a jednocześnie na wieś wkroczyły organizacje i instytucje, będące agendami wielkich ruchów społecznych, organizacji masowych, a następnie (po II wojnie) agencjami centralnych instytucji obsługi wsi. Organizacyjne struktury pośrednie nie reprezentowały wówczas interesów lokalnych. Jako przedstawiciele centralnych struktur organizacyjnych ulokowane w terenie realizowały interesy różnych kategorii zatamizowanego społeczeństwa masowego. Społeczno - przestrzenne struktury o nazwie gmina a potem gromada, przybierają charakterystyczną dla społeczeństwa masowego postać sieciowej zbiorowości lokalnej, o znacznym stopniu bierności społecznej i politycznej. (Starosta, 1995). Zachowania, nie tylko polityczne, mieszkańców kształtowane są ponadto pod wpływem środków masowego przekazu oraz zwykłego naśladownictwa zachowań innych ludzi. Procesom masowych migracji ludności towarzyszą intensywne procesy industrializacji i urbanizacji, które rozbijają dotychczasowe systemy wartości i organizacyjne podstawy tradycyjnego systemu życia wiejskiego. Organizacyjnymi i administracyjnymi ramami życia mieszkańców wsi i gromad szczególnie lat 60. i połowy 70. stają się powiaty. Nieomal synonimem prowincjonalności staje się „Polska powiatowa”. Aktywność zbiorowa mieszkańców wsi i gromad przejawiała się najczęściej w imprezach typu akademie i zabawy ludowe z okazji świąt państwowych, pod patronatem i z udziałem władz powiatowych. Lokalne „elity” (powiatu) stanowią zbiór osób, wywodzących się z „mas” na zasadzie „przypadku”. Działacze byli często przenoszani z powiatu do powiatu a ich orientacja na cele ogólnonarodowe odbywała się kosztem spraw lokalnych. System polityczny w Polsce w latach 60. był silnie scentralizowany i „zostawiał wyjątkowo mało miejsca odrębnościom powiatowym” (Wiatr, 1998, s. 24). Jak dalej pisze autor i kierownik badań porównawczych nad lokalnymi elitami (w okresie: połowa lat 60. - lata 90.) „pierwsza faza naszych badań - przypadająca na okres popaździernikowej stabilizacji - ukazywała Polskę lokalną jako poddaną zmianom płynącym z góry, przy niewielkiej roli lokalnych elit. Członkowie tych elit byli zwolennikami zmian, ale widzieli siebie przede wszystkim jako wykonawców polityki ustanawianej na szczeblu ogólnopaństwowym. Równocześnie jednak byli oni zwolennikami przekazywania im odpowiedzialności za różne dziedziny życia. Nie postulując samorządności rozumianej jako podmiotowości samych społeczności i ich mieszkańców, chcieliby otrzymywać większą dotę samodzielności dla władz lokalnych”. Działacze powiatowi mało byli zainteresowani popieraniem samodzielnej aktywności obywateli i ich udziałem w podejmowaniu decyzji. Byli zwolennikami decydowania na podstawie opinii ekspertów. Stawali się dobrymi gospodarzami swoich powiatów, poprzez zabiegi u władz zwierzchnich o środki i lokalizację inwestycji na ich terenie, a nie dzięki aktywizacji własnych sił społecznych.

Ustawa z 1972 r., wprowadzająca gminy i z 1975 r., likwidująca powiaty, zapowiadały stworzenie, na bazie podstawowych jednostek władzy i administracji terenowej jaką stały się gminy, mikroregionów administracyjno - gospodarczo - społecznych. Wbrew oficjalnym zapowiedziom reforma systemu przyniosła dalszą centralizację władzy. Centralne elity kumulują władzę ideologiczną, polityczną i gospodarczą, co znajduje także odzwierciedlenie w gminnych układach lokalnych, wmontowanych w system administracji państwowej. Terenowym organem tejże administracji staje się, mianowany poza społecznością lokalną, naczelnik gminy. Sprawuje swą funkcję wykonawczo - zarządzającą poprzez koordynację i kontrolę działalności lokalnych instytucji, odpowiadając za swą działalność i realizację wskaźników planu społeczno gospodarczego gminy, przed wojewodą. Instytucje wiejskie realizujące potrzeby mieszkańców wsi powiązane są pionowo wskaźnikami dyrektywnymi ze swoimi centralami branżowymi. Gminna rada narodowa pełni rolę organu państwowej władzy uchwałodawczej i w małym stopniu reprezentuje interesy mieszkańców gminy. Kierownicy podstawowych instytucji formalnych w gminie tworzą rady dyrektorów przy naczelniku albo przyjmują drugorzędną (wobec funkcji kierowniczej w instytucji państwowej) rolę radnego. Ulokowanie ich zarówno w jednej jak i drugiej strukturze pozwala na realną pomoc naczelnikowi w realizacji podstawowych zadań zwłaszcza inwestycyjnych na rzecz gminy. Układ elementów struktury zarządzającej gminą to: sekretarz KG PZPR (lub czasem GK ZSL), naczelnik, szefowie lokalnych instytucji i przedsiębiorstw. Układ ten bez samodzielnych uprawnień, osobowości prawnej pełni rolę wykonawcy centralnych dyrektyw, ale jednocześnie ma charakter grupy społecznej, powiązanej ze sobą wspólnotą interesów zarówno gminy jak i swoich partykularnych. „Aktyw lokalny ówczesnego systemu, usiłował robić co do niego należało w coraz trudniejszych warunkach. Zainteresowany rozwojem gospodarczym swoich miejscowości, usiłował zdobyć środki na ten rozwój. Dostrzegał wady systemu, choć zapewne nie doceniał ich wagi. Był pragmatyczny, stosunkowo mało ideologiczny. Nadal nie akceptował zasady, iż władzę winni sprawować demokratycznie wybrani przedstawiciele społeczeństwa, ale w coraz większym stopniu przychylił się do myśli, że obywatele muszą mieć udział w rozwiązywaniu spraw publicznych" (Wiatr, 1998, s. 26 - 27)). Działacze lokalni domagali się dla siebie większej samodzielności, byli lepiej przygotowani pod względem wykształcenia ogólnego i zawodowego.

Lata 80. modyfikują ten układ. Na scenie także lokalnej pojawiają się ugrupowania solidarnościowe (Komitety obywatelskie, NSZZ Solidarność, NSZ ZRI „Solidarność”), osłabia pozycja PZPR, wzrasta pozycja ZSL, a później PSL, aktywizują się gminne instytucje spółdzielcze (GS), ZOIKR. Występują w różnych układach lokalnych różne konfiguracje struktur administracyjnych, politycznych, gospodarczych, społecznych. Reprezentanci tych struktur stanowią elitę. Są oni przeciętnie młodszy niż w latach poprzednich i w większym sto-

pnii pochodzili z terenu na którym działają. Są bardziej zaangażowani w sprawy własnej społeczności lokalnej i dążą do uzyskania statusu jej przedstawiciela.

Niezależnie od kontynuacji porównawczych badań nad elitami lokalnymi przez zespół J. Wiatra, w roku 1980 rozpoczęte zostały i są powtarzane co 4 lata badania socjologiczne pod kierunkiem M. Halamskiej różnych procesów zachodzących w 3 wybranych gminach Mazowsza, Wielkopolski i Małopolski. Jednym z celów jest obserwacja zmian zachodzących w sposobie selekcji i funkcjonowania politycznych elit lokalnych. Punktem wyjścia i odniesienia zmian są wyniki badań tych układów lokalnych z 1980 r.

Cechą wszystkich badanych układów tego okresu było to, że w każdej radzie większość stanowią członkowie PZPR, co było w zgodzie z jedną z głównych zasad selekcji elit - według klucza partyjnego. Drugą zasadą selekcji była reprezentacja środowisk społecznych i grup. Jak wykazały badania, skład społeczno - zawodowy jest zróżnicowany i nie zawsze w pełni odpowiada autentycznej strukturze społeczno - zawodowej gminy (w gminach rolniczych zbyt mała reprezentacja rolników, udział kobiet symboliczny). Zdarza się nadreprezentacja tych grup społecznych które w środowisku mają swoje określone znaczenie (nauczyciele, pracownicy administracji gminy, organizacji spółdzielczych). Trzecie źródło rekrutacji elit to pozycja zawodowa w ważnych strukturach instytucjonalnych gminy (kadry kierownicze, aktywiści, działacze związkowi), co często idzie w parze z przynależnością partyjną. Sprawowanie funkcji radnego przez kierownika lokalnej instytucji sektora publicznego jest często wynikiem wielofunkcyjnej działalności w tych strukturach (Halamska, 1993).

Reforma samorządowa z 1990 r. miała na celu zmianę instytucjonalnego modelu władzy i administracji lokalnej. Samorząd lokalny miał być jedną z zasadniczych instytucji porządku społeczeństwa obywatelskiego, wyposażoną w samodzielność, osobowość prawną i odpowiedzialność za własne decyzje. Zmieniają się mechanizmy selekcji i doboru elit politycznych, które mają stać się faktycznym reprezentantem mieszkańców gminy. Elity wyłaniane są drogą współzawodnictwa między sobą. Zarówno ich cechy jak i techniczne umiejętności pozyskiwania elektoratu decydują o wygranych w wyborach. Kanałami procesów selekcji elit są struktury pośrednie, które odgrywają istotną rolę w życiu zbiorowym, a w których uczestnictwo jest dobrowolne. Wśród nich są zarówno partie i ugrupowania polityczne jak i organizacje społeczne, zawodowe, samorządowe, grupy obywatelskie. Powstaje pytanie czy i na ile lokalne elity polityczne są związane z elitami gospodarczymi w kontekście spostrzeżenia, że demokratyzacja władzy nastąpiła szybciej niż prywatyzacja gospodarki. „Jeśli w poprzednim systemie odróżnienie elit politycznych i ekonomicznych było niemożliwe ze względu na nierozdzielnność pól ekonomicznych i politycznych, to dzisiaj nabiera ono właściwego znaczenia - otwartej gry grup interesów...”

(Halamska, s. 68). Przedstawiciele władz lokalnych wójtowie, burmistrzowie, radni odgrywają ważną rolę w życiu gospodarczym, zarządzając majątkiem komunalnym, wpływając na prywatyzację hadlu i usług itp. Dynamika rozwoju lokalnego zależy od jakości elit lokalnych, ich zachowań, przedsiębiorczości.

Stawiane w badaniach prowadzonych w roku 1991 hipotezy, w konfrontacji ze stanem w 1999 r. potwierdzają co najmniej zawarte w nich tendencje. Pierwsza głosiła, że nowi radni, którzy stanowią mają nową elitę polityczną, będą chcieli mieć wpływ na lokalne życie ekonomiczne i będą szukać poparcia prywatnych przedsiębiorców, którzy stanowiliby ich własne zaplecze ekonomiczne. Druga hipoteza głosiła, że istniejąca elita gospodarcza, wśród której często znajduje się była nomenklatura, będzie chciała ustalić kanały swoich wpływów w nowych radach i wśród nowych radnych. Te tendencje przedstawiciele dwóch elit lokalnych politycznej i gospodarczej, które na początku lat 90. stanowią odrębne kręgi społeczne, spotykają się. Szczególnie ma to miejsce na terenie gmin o wyższej dynamice i poziomie rozwoju gospodarczego. Wśród radnych znaleźli się, po ostatnich wyborach przedstawiciele lokalnego biznesu, wystawieni w wyborach przez przedsiębiorców liczących się w środowisku firm, bogaci rolnicy delegowani przez własne środowiska wiejskie, są też przedstawiciele dawnej nomenklatury (3/4 radnych należało do partii przed 1989 r. a 1/3 zasiadała w dawnej radzie narodowej). Sytuacja gospodarcza gminy a także rozwój struktur pośrednich i ogólnie pojętej przedsiębiorczości wpływa na typ aktywności radnych i siłę związku ze społecznością lokalną jako pewną całością. W badanej gminie wielkopolskiej, silnej gospodarczo, zauważono, że radni są bardziej aktywni politycznie (mierzonej przynależnością do partii politycznych), radni gminy mazowieckiej (uboższej, słabiej rozwiniętej) są bardziej nastawieni na udział w lokalnych działaniach zbiorowych nieformalnych. Gmina wielkopolska od narodzin samorządu lokalnego była terenem „walki” dwóch opozycji politycznych: PSL i Komitetu Obywatelskiego „S”. PSL utożsamiane było z chłopskim lobby, zwolennicy Komitetu Obywatelskiego „S” rekrutowali się głównie z mieszkańców miasteczka - ośrodka gminy. Siły opozycyjne uzupełniali na arenie lokalnej kandydaci niezależni, z których część to byli członkowie PZPR. W gminie mazowieckiej siły polityczne były słabo ustrukturalizowane. Większość kandydatów na radnych to tzw. kandydaci niezależni, popierani przez różne grupy obywateli. Wśród nich część popierana była przez SdRP. Radni z terenów wiejskich reprezentują wszelkie sprawy (nie tylko rolnicze) swojego środowiska zamieszkania, radni z okręgu miejskiego (ośrodek gminy) interesy środowiskowego elektoratu.

Kontury nowych elit politycznych są nie do końca określone, mechanizmy selekcji aczkolwiek czytelne nie do końca, są prowadzone zgodnie z normami prawa. Nie wszyscy radni są jednakowo aktywni, co odbija się na interesach, reprezentowanych przez nich społeczności lokalnych czy grup. Jednak obserwuje się, że spośród tego grona wyłaniają się nowi liderzy życia lokalnego.

Ogólnie można stwierdzić, że nowe elity polityczne stanowią odrębną strukturę w układzie lokalnym o charakterze pluralistycznym, nie tylko ze względu na skład, ale typ przedstawicielstwa, typ elektoratu, którego interesy reprezentują. Powiązane są z nowo powstającymi elitami gospodarczymi, ale nie utożsamiane z nimi. Wzrosła na wsi świadomość pozycji radnego jako przedstawiciela „władzy lokalnej”, co potwierdza fakt zainteresowania wygranym wyborów.

Bibliografia:

1. Bottmore T. B., 1966, *Elites and Society*, London.
2. Bystroń J. St. 1936, *Kultura ludowa*, Warszawa.
3. Dziabała S., 1973, *Autorytety lokalne*, Warszawa.
4. Halamska M., Maurel M-C, 1993, *Proces przekształceń lokalnych elit politycznych w Polsce*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 1, PAN IRWiR.
5. Malinowska E., 1981, *Przemiany ról społecznych i instytucji wiejskich. Od wsi tradycyjnej do wsi współczesnej*, „Przegląd Socjologiczny”, t. XXXIII.
6. Pareto V., 1963, *The Mind and Society. A Treatise On General Sociology*, New York.
7. Starosta P., 1995, *Poza metropolią. Wiejskie i małomiasteczkowe zbiorowości lokalne a wzory porządku makrospołecznego*, Łódź.
8. Turowski J., 1949, *Zmiany społeczne wsi a miasto*, Lublin.
9. Turowski J., 1966, *Od wsi tradycyjnej do wsi współczesnej*, „Wieś Współczesna”, nr 7 - 8, Warszawa.
10. Wiatr J., (red.), 1998, *Władza lokalna w warunkach demokracji. Raport z badań*, IS UW, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.